

Феномен ноосфери

Бережний Василь Павлович

Відкласти старт? Такого ще не було жодного разу протягом їхньої тривалої галактичної експедиції!

Сот явно нервував. Мішки для ніг то набухали, то зморщувались, і його тіло то здіймалося вгору, то опускалося майже до самісінької підлоги. Велике переднє око випромінювало невдоволення.

— Та ти усвідомлюєш, чого вимагаєш?

— Я не вимагаю, а прошу. — Юний Рей затягнув плівкою око, певне, щоб не бачити, як гнівається старий мудрий Сот.

— Тобі відомо, що ми закінчили свою програму дослідження Землі?

— Так.

— Знаєш, що люди вже перекидають міст сюди, на Місяць?

— Знаю.

— А про те, що контакти з ними перенесено на майбутнє — не забув?

— Ні.

— То чому ж ти наперекір логіці домагаєшся відстрочки старту?

Реєві здалося, що в голосі старого вченого з'явилися м'якші інтонації.

— Я прошу тільки сім земних годин, — лагідно промовив, схилившись трохи вперед, — тільки сім.

— Чому сім?

— Поясню. Мій об'єкт уночі залишається просто неба, і — чи спить, чи не спить — мозок його витворює такі химерні образи, таку мозаїку зримих, кольорових абстракцій, що, коли я побачив їх на екрані, моє тіло від напруги естетичних емоцій набрало форми ідеальної кулі. Я хочу зафіксувати одну його ніч — це п'ять годин. Плюс дві години польоту на Землю й назад.

— Я завжди був проти того, щоб до складу експедиції включати митців, — кинув Сот, полинувши понад підлогою кабіни. — Далекі від розуміння дисципліни, цілеспрямованості...

Уже те, що він почав рівномірно рухатись, викликало в Рея надію, і молодий митець розпочав обережний натиск:

— Якби мудрий Сот знав, який мозок у того токійця! Виняткового обдаровання людина. Його композиції вражають несподіваним поєднанням різноманітних форм, сміливими кольоровими

спектрами, які викликають незбагненні каскади відчуття.

Сот хитнув конусом голови:

— «Незбагненні каскади...» Якщо на цьому світі і є щось незбагненне, то це ваше, Рею, пишномовство. Чому б не сказати просто: його композиції справляють сильне враження?

— Я розумію, мудрий Соте... — Рей блаженно зотягнув перетинкою око: раз уже Стерновий встряв у дискусію, значить, поступитися.

— А я не розумію, — перебив Сот. — В цьому найбільшому місті планети ми зробили мільйони фіксацій роботи мозків, і цей ваш феномен зафіксований — матеріалу для досліджень досить, програма виконана. А затримуватися в районі Землі через ваші суб'єктивні уподобання ми не можемо.

Рей швидко закліпав оком. О, впертість учених! їм тільки програма, число, функція, індекс... Невже йому не дадуть можливості ще раз навідатись у Токіо? Мільйони фіксацій... Але ж його, митця Рея, цікавить художнє мислення, думання образами, і цей токієць... Яка інтенсивна уява! В його мозку — фантазмагорія образів, барвистий світ, який прагне втілення. Але ця людина чомусь не бере до рук ані пензля, ані інструментів для обробки каменю чи металу. Бродить вулицями шумливого міста, неначе шукає щось загублене. А як настає ніч, він прямує до одного з найбільших кінотеатрів Токіо і сідає на лавочці проти входу: розглядає афіші й жде, поки вийдуть глядачі з останнього сеансу. Дивовижні видива снуються в його голові! А коли, прославши газету, він лягає на тій лавці, заплющує очі і в такий спосіб відокремлюється від свого велетенського міста, — отоді його уява розгортається без жодних перепон!

Саме в цей щасливий час Рей настроїв детектора на частоту його біохвиль і одразу ж усвідомив, що натрапив на щось надзвичайне, що для мистецьких натур — це відкриття, одкровення. Але то було побіжно, тепер треба, конче необхідно зафіксувати роботу його мозку протягом ночі, яка вже котиться до Японських островів. Для Рея цей запис був би найкращим виловом у бездонному космічному океані.

Розраховувати на повторне відвідування цієї голубої планети не доводиться... Як же вплинути на Сота? Може, дати йому цей випадковий запис?

Схвильований Рей почав вертикально коливатись, як перед цим Сот. Зусиллям волі зменшив напругу в нижніх мішках, трохи врівноважився.

— Прошу вас, мудрий Соте, ознайомитись з цим коротким записом. Тут не більше кількох хвилин. Якщо вважатимете, що...

— Давай, — перебив Сот. — На його одутлому тілі виникло видовження і простяглось до Рея. Митець поклав туди маленького кришталіка, і Сот відразу притулив його до своєї конусовидної голови.

«Якщо цей запис не зачепить його, — думав Рей, дивлячись, як Стерновий зотяг плівкою око, щоб зосередитись, — тоді все пропало. Варто йому натиснути стартову кнопку, і корабель назавжди залишить і Місяць, і Землю. Увесь екіпаж уже чекає цього... А коли-то Науковий центр ухвалить контакти?»

Тим часом Сот переглядав стереоскопічний запис біохвиль токійського митця. Він сприймав їх безпосередньо на головну сигнальну систему, і тіло його все більше округлювалось, набираючи форми кулі. Хоча це була добра ознака, Рей нервував. Не міг втриматись на місці і почав

кружляти навколо Сота, як Місяць навколо цієї загадкової Землі.

Нарешті Сот розкрив своє око. Якусь мить учений дивився на Рея так, ніби вперше його побачив, а тоді сказав:

— Можеш відправлятися, даю тобі сім годин. Це справді феномен земної ноосфери.

Рей, буркнувши якусь подяку, буквально вилетів з каюти Стернового. За хвилину він уже вмощувався у свій космічний човник, що поблискував на причальному козирку корабля. Мусив поспішати, бо Токіо вже поринув у нічну тінь.

Спочатку на затемненій частині планети Рей побачив світлу цятку. З кожною хвилиною вона більшала, розросталася, і ось уже осяйні пелюстки якоїсь квітки... Цікаво, який образ виник би в того токійця, якби він побачив своє місто з космосу... Зоряне скупчення? Симфонія світла і барв? Перламутрова стулка черепашки, викинута океаном на берег? Ні, в його мозку, певне, виникло б якесь зовсім несподіване порівняння.

Рея вразило це гігантське місто з першої зустрічі. Звичайно, мало значення те, що на його рідній планеті зовсім немає міст на поверхні. Але тільки цією обставиною не можна пояснити того несподіваного хвилювання, яке охопило юного митця. Щось було неповторне в обличчі цього міста, неповторне і... незбагненне.

З висоти свого польоту Рей вдивлявся в яскраво прокреслені лінії вулиць Токіо, в темні плями його садів, стрімкі призми його будинків, марно намагаючись визначити, вловити головний мотив цієї, створеної людьми, панорами...

Поминувши височенну вежу, що піднесла в небо гірлянди вогнів, Рей пішов на зниження. Серед моря будівель швидко знайшов той кінотеатр.

На екрані чітко вималювався будинок з двома афішами обабіч входу. А он і він — геніальний художник. Уже лежить на лавці. Чомусь раніше ліг — ще ж глядачі не вийшли з останнього сеансу.

Рей ввімкнув приймача біохвиль, настроїв на його частоту. Легко опустився на дах високого будинку поблизу кінотеатру. Тут обертається велика рекламна куля, на золотистій поверхні якої то спалахують, то гаснуть різнобарвні ієрогліфи. Рея важко помітити, зате йому зручно спостерігати і вулицю, по якій із шурхотом котяться лискучі лімузини, і тротуар, побіля якого стоїть його лавка. Звідси добре видно розпластану постать художника — ноги простягнуті, одна рука лежить на грудях, друга звисла дотолу. Здається, Адам і Єва, намальовані на афіші, дивляться саме на нього.

Стривай, а чому не працює детектор?

Рей перевірів настройку, живлення — усе в нормі, а на екранчику жодного сплеску. Дивина. Хіба він може не думати? Навіть уві сні в його мозку тісняться образи...

Перевів настройку на іншу частоту, спрямував у натовп — люди плавом плывуть на тротуарі, — екран відразу ожив!

Не гаючи часу, Рей ввімкнув літального апарата і за якусь хвилину опустився в глухій напівтемній вулиці, з якої непомітно влився в потік автомашин, тримаючи апарата над самісіньким асфальтом. Перед світлофорами машини зупинялися й подовгу чекали, Реєві так і кортіло знятися й перелетіти, але це демаскувало б його; доводилось терпляче очікувати, поки

ревне і рушить металева лавина... Мчав по мостах і попід віадукми, вискочив на приватну трасу, де треба було зупинитися біля контрольної будки і заплатити за проїзд. Цього він зробити, звичайно, не міг, бо ніяких грошей не мав, отож довелося попросту наддати швидкості і втекти.

«Коли спостерігати з висоти, вуличний рух цього міста здається красивим, — думав Рей, — але опинившись між машинами, цього не скажеш...»

Нарешті таки дістався до кінотеатру, де з афіші дивилися Адам і Єва. Він лежав у тій же позі — ноги витягнуті, одна рука на грудях, друга звисає дотолу, торкаючись пальцями асфальту.

Рей зупинив свою машину на відстані кількох метрів: звідси можна вести ідеальний запис роботи мозку. Головне ж — не порушити його спокою... Але що сталося? На світному тлі екрана — жодного штриха, жодної точки, немає найменшого поруху! Його мозок не працює! Він мертвий...

Тим часом хтось із прохожих звернув увагу на незвичайну машину і ще більш незвичайного її господаря. Почали збиратися цікаві. На того, мертвого, що лежав на лаві, ніхто й уваги не звернув, і це дуже здивувало інопланетника. Йому хотілось гукнути їм: «Плачте, ридайте! Вас усіх спіткало велике лихо: ви втратили генія, обдаровання, яке не повториться ніколи!»

Якийсь дивний настрій охопив Рея. Та коли крізь натовп, енергійно працюючи ліктями, до інопланетного апарата рушив якийсь чоловік у зеленій одежі, Рей спохватився — контакти ж заборонено! — і стартував по вертикалі. З глибини нічного неба бачив задерті голови людей, зробив навіть кілька записів біохвиль, а тоді взяв напрямок до Місяця, де на нього чекали друзі по мандрах.

Поглядаючи на цю затишну планету, в голубизні якої втонув Токіо, Рей думав і ніяк не міг додуматись: чому така байдужість до генія? Він навіть не підозрював, що можна бути самотнім серед натовпу і бездомним серед тлуму будинків...

Джерело: *Бережний В. П. По спіралі часу. Фантастичні повісті та оповідання. Київ. "Дніпро", 1978. — 384 с. — С. 293-297.*

Постійна адреса: http://ukrlit.org/berezhnyi_vasyl_pavlovych/fenomen_noosfery